

² Cass. 19 april 2004, S.03.0064.N, www.cass.be, 18p.

³ C. GEUENS, "De toekenningvoorwaarden voor juridische bijstand: uit de doos van Pandora", R.W., 2000-01, 1074, e.v. het artikel van GEUENS heeft ook de Vrederechter van Ukkel geïnspireerd. Hij acht artikel 2 § 1, 8° van het KB van 10 juli 2001 tot wijziging van het Koninklijk Besluit tot vaststelling van de voorwaarden van de kosteloosheid van de juridische eerstelijnsbijstand en van de gedeeltelijke of volledige kosteloosheid van de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand, in strijd met artikel 159 Grondwet. In casu gaat het over een verzoek tot rechtsbijstand waarbij de minderjarige opwerpt dat hij behoort tot de categorie van rechtzoekenden die omwille van hun hoedanigheid onmiddellijk in aanmerking komen voor kosteloze rechtsbijstand. In tegenstelling tot de bepalingen (artikel 508/1-508/23 Ger.W.) over de kosteloze juridische bijstand, voorzien de bepalingen over de rechtsbijstand (664 e.v Ger.W.) niet in "wie gelijkgesteld wordt met de personen met onvoldoende inkomsten", zodat het KB criteria voorziet die de wetgever haar niet heeft toegekend. Zie J.P. Uccle, 14 novembre 2003, JDJ, n°235, mai 2004, 87 met noot O. COLLON en Th. DE NYS.

⁴ P. PLEASANCE, A. BUCK, N.J. BALMER, A. O'GRADY, A., and H. GENN, Causes of Action: Civil Law and Social Justice (book of findings of the first LSRC Survey of Justiciable Problems), Norwich: The Stationary Office, 2004. Tijdens het congres Social Exclusion: a Role for Law? georganiseerd door de Legal Services Research Centre in Cambridge (Selwyn college) op 26-28 maart 2004, werd dit onderzoek uitvoerig en voor de eerste maal uitgebracht. Ook het verder vermelde onderzoek uit Nederland van het WODC werd op dit congres voorgesteld.

⁵ M. TER VOERT, M en B. VAN VELTHOVEN, B. (2004), Paths to Justice in the Netherlands, International LSRC Conference, 'Social Exclusion: A Role for Law', 24-26 march 2004 Cambridge UK, p. 72-73.

⁶ B. HUBEAU, "Eerstelijnsrechtshulp en justitiehuisen. Naar een sociale rechtshulp of een sociale advocatuur?", Alert, 1999 p. 52-57 (m.n. 55).

⁷ S. GIBENS, Toegang tot rechtshulp in Vlaanderen <http://www.wvc.vlaanderen.be/armoede/> bro-

chure/EXPNOTAS/recht%20oop%20rechtsbedeling.doc

MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING

DIALOOG OP GROTE SCHAAL?!

Op 6 mei 2004 vond het Vooruitgang- en Toekomstcongres Armoede 2004 plaats in Brussel. Dit grootschalige congres, georganiseerd door het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen, wilde "de kennis en informatie van mensen in armoede gebruiken om de vooruitgang te meten omtrent de 10 sociale grondrechten, zoals ook omschreven in het Algemeen Verslag van de Armoede" om aanbevelingen te formuleren voor een Vlaams Actieplan Armoedebestrijding (Aanbevelingen voor een Vlaams Actieplan Armoedebestrijding, Vlaams Netwerk). Concreet werd ingegaan op:

- Het recht op participatie;
- Het recht op wonen;
- Het recht op onderwijs;
- Het recht op cultuur en vrije tijd;
- Het recht op gezin;
- Het recht op maatschappelijke dienstverlening;
- Het recht op gezondheid;
- Het recht op werk;
- Het recht op inkomen;
- Het recht op rechtsbedeling.

Ter voorbereiding werd informatie verzameld over deze grondrechten bij verenigingen waar armen het woord nemen. De verzamelde informatie werd verwerkt in expertnota's rond elk thema. Rond 4 thema's werden ook rondetafelgesprekken georganiseerd. Al deze informatie vormde dan weer de basis voor concrete aanbevelingen. Expertnota's en aanbevelingen werden op het congres zelf in workshops besproken. In de namiddagssessie was tevens een debat met politici gepland.

In het congres lijken een aantal kenmerken terug te komen uit de actuele (discussies over) armoedebestrijding. Er is bij de voorbereiding en uitwerking van het congres heel wat aandacht gegaan naar de participatie van de verenigingen waar armen het woord nemen en van mensen

die in armoede leven. De werknota's en aanbevelingen zijn gebaseerd op informatie uit de verenigingen waar armen het woord nemen, men hecht m.a.w. belang aan kennisproductie mede gedragen door mensen die in armoede leven. De vooruitgang die de armoedebestrijding gemaakt heeft wordt gemeten aan de hand van sociale grondrechten. Tot slot wordt deze informatie ook gebruikt voor de beleidsvoorbereiding, in dit concrete geval worden er aanbevelingen geformuleerd voor een Vlaams Actieplan Armoedebestrijding (een opdracht die in het Vlaams Decreet Armoedebestrijding van 21 maart 2003 ingeschreven staat, hoewel het niet duidelijk is of het Vlaams Netwerk dit Vlaams Actieplan dan moet voorbereiden).

Als symbool kan een dergelijk congres tellen. Het bouwt voort op en verwijst expliciet naar het Algemeen Verslag van de Armoede (1994), dat opgesteld werd met het oog op de toenmalige regeringsverklaring om een meer solidaire samenleving op te bouwen. Om dit te realiseren werd het "van essentieel belang geacht om de ervaringen en verwachtingen van mensen die het ergst onder de armoede lijden te kennen" (Algemeen Verslag van de Armoede, 1994:13). Het Verslag was vooral ook een neerslag van een kennisproces, het sprak mensen die leven in armoede zelf aan op kennisproductie over armoede (Bouverne-De Bie, 2003:10). Ook in de congres tekst wordt gewezen op de noodzaak om bijvoorbeeld bij de formulering van 'een slagkrachtig armoedebeleid' uit te gaan van de kennis die in de Verenigingen leeft. Dit uitgangspunt - het armoedebeleid koppelen aan kennis van mensen die in armoede leven - was dan ook merkbaar als rode draad doorheen het congres.

Niettemin kunnen er bij het congres toch wel enkele kanttekeningen geplaatst worden. De armoedebestrijding werd getoetst aan de vooruitgang op een aantal grondrechten, op basis waarvan er concrete aanbevelingen geformuleerd werden voor een Actieplan armoedebestrijding.

Deze aanbevelingen hebben in de voorbereidende teksten een hoog checklistgehalte, terwijl een diagonale lezing van de aanbevelingen eigenlijk wel een aantal terugkerende vragen oplevert, zoals bv. de vraag naar vorming, of de vraag naar

afstemming tussen diensten. Een overkoepelende bespreking van de aanbevelingen zou een meerwaarde kunnen opleveren en zou inhoudelijk ook wel inzicht kunnen geven over de aard van de participatieproblemen waar mensen in onze samenleving mee te kampen hebben.

Een groter probleem met dit checklistkarakter is het risico dat armoedebestrijding gereduceerd wordt tot een consumptievraag. Een rechtenbenadering van armoedebestrijding houdt toch wel iets meer in dan op elk grondrecht afzonderlijk tot je recht kunnen komen. Hoe belangrijk de uitdieping en concretisering van de grondrechten ook is, het risico is wel dat het armoede probleem opnieuw hertaald wordt naar een verzorgingsprobleem. Daarbij gaat er veel meer aandacht naar de 'oplossing van (individuele) problemen' dan naar het structurele participatieprobleem dat armoede ook vormt (Bouverne-De Bie, 2003).

Dit brengt ons bij een kanttekening over de participatiecomponent van het congres, niet alleen over de format van het congres op zich, maar ook over de nood aan een breed gedragen maatschappelijke dialoog.

Er is iets eigenaardigs aan de hand met dit soort congressen. Er wordt gewerkt met informatie uit de verenigingen, die resulteerden in aanbevelingen, hier enigszins chargerend 'checklist' genoemd. Door deze opsomming van aanbevelingen raken de individuele verhalen op de achtergrond, of volledig uit het zicht. Dit verwijst naar een moeilijkheid die reeds in het AVA werd aangehaald, nl. hoe in die individuele levensgeschiedenissen aanwijzingen gevonden kunnen worden van algemene problemen, hoe die levenservaringen opgenomen kunnen worden in een collectieve discussie over een maatschappijmodel. (AVA, 1994:20). Vormt een opsomming van aanbevelingen goed discussiemateriaal? En levert dit dan ook goede discussies op?

Deze discussies worden bovendien georganiseerd in een congresformule, wat eigenlijk als een vrij klassieke en dominante manier van kennisoverdracht beschouwd kan worden. Op dit congres zijn dan mensen in armoede aanwezig, beleidsmedewerkers, onderzoekers, mensen die werken met mensen die in armoede leven, enz. Of een dergelijk congres überhaupt de beste

manier is om de maatschappelijke dialoog over armoede te voeren, blijft dan maar de vraag.

Dit brengt ons dan bij het laatste punt: armoede is een samenlevingsprobleem en onze samenleving kent meerdere uitsluitingsproblemen, waaronder armoede. Een brede maatschappelijke dialoog is dan ook blijvend nodig om problemen van uitsluiting niet alleen bespreekbaar te houden, maar dit ook op zo'n manier te doen dat iedereen zich in zo'n dialoog herkent en erkend weet. Ter afsluiting verwijzen we nogmaals naar het AVA: "Zolang armoede en uitsluiting niet de zorg van een meerderheid zijn, kunnen er wellicht geen echte maatregelen worden getroffen." (AVA, 1994:16).

Wordt ongetwijfeld vervolgd...

AN PIESSENS

VAKGROEP SOCIALE AGOGIEK, UGENT

Referenties

Algemeen Verslag over de Armoede (1994). *Rapport in opdracht van de Minister van Sociale Integratie gerealiseerd door de Koning Boudewijnstichting in samenwerking met ATD - Vierde Wereld België en de Vereniging van Belgische Steden en gemeenten, afdeling maatschappelijk welzijn*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.

Bouverne - De Bie, Maria (2003) Een rechtenbenadering als referentiekader. In Bouverne - De Bie e.a. (2003) *Armoede en participatie*. Gent: Academia Press. Pp 1 - 20.

Congresmap Vooruitgang- en Toekomstcongres 2004.

EEN REFLECTIE-INSTRUMENT VOOR BELEID INZAKE FORENSISCH WELZIJNSWERK

1 Inleiding

De operationalisatie van het Vlaams Strategisch Plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden voorzag de ontwikkeling van beleidsindicatoren en een overeenstemmend meetinstrument met als doel de kwaliteit en effectiviteit van hulp- en dienstverlening te bevorderen. Beide opdrachten werden uitbesteed in wetenschappelijk onderzoek en uitgevoerd door een onderzoeksequipe bestaande uit leden van de

Vakgroep Sociale Agogiek van de UGent en de onderzoeksgroepen Criminologie van de VUB en de K.U.Leuven.¹ Bij het voltooiën van de eerste onderzoeksopdracht werd de uitdrukkelijke keuze gemaakt voor een reflectie-instrument. Het onderzoek spitst zich momenteel toe op de concrete uitwerking hiervan. In deze bijdrage willen deze verschuiving van een meetinstrument naar een reflectie-instrument en wat dit dan inhoudt, kort toelichten.

2. Reflectie stimuleren en niet sluiten

De vraag naar kwaliteit en effectiviteit start met de vraag naar de bedoeling of de missie van de hulp- en dienstverlening². De basisvraagstelling van het onderzoek is dan ook niet 'wat is kwaliteit?' maar wel 'wat moeten we als hulpverlening doen?'. Dit houdt de vraag in naar het referentiekader. Voor forensisch welzijnswerk houdt dit in dat hulpverlening *sociale integratie* moet bewerkstelligen. Maar wat betekent dit? Over het uitgangspunt bestaat weinig discussie. Toch blijkt de invulling van dit concept niet eenvoudig: 'wat is sociaal geïntegreerd zijn?'. Bovendien blijkt ook dat hulpverlening er slechts in beperkte mate en t.a.v. een beperkte doelgroep in slaagt om een bijdrage te leveren aan deze sociale integratie. Onder meer omdat hulpverleners geen greep hebben op de uitsluitingsmechanismen die in de samenleving aanwezig zijn. 'Het bereiken van sociale integratie' is ook geen uitkomst die men als lineair resultaat van een hulpverlening bij de cliënt kan meten. Sociale integratie als referentiekader wijst dan ook eerder op de onderliggende opvattingen en beleidsuitgangspunten. Dit vereist met andere woorden in de eerste plaats een reflectie op 'wat men moet doen', eerder dan dat het voorschrijft hoe sociale integratie kan worden bewerkstelligd.

De onderzoeksopdracht moet worden gekaderd in een ruimere forensische beleid- en praktijkontwikkeling, met name het werken aan een welzijnsgeoriënteerde benadering in een justitieel kader. Bij forensisch welzijnswerk gaat het om hulp- en dienstverlening in elke fase van de strafrechtbedeling en ten aanzien van alle betrokkenen. Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden in gevangenissen vormt hier dan een onderdeel van. In een kwalitatieve en effec-